

עוד יש להביא ראיה ממה דאמר' סוטה לה ע"ב א"ל ר"ש לדברין
 היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה, ופירש"י הלא לא נצטוו לכותבה
 בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה כו', אלמא דצוה ה' להשתדל לתח
 להם היכולת ללמוד תורה שבכתב, ואף דמצינו ברייתא מעשה בה' זקנים שכי'
 לתלמי המלך את התורה יונית' והי' היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל,
 ע"י במס' סופרים פ"א דמסיק שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה,
 ואמר' שם שוב מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים כו' והוא מעשה
 דתרגום השבעים ומוכח שם שהי' שם מעשה נסים שכוונו כולם לדעה א'
 עי"ש ובמגילה דף ט' ע"א, ומשמע שהסכים הקב"ה על ידם, ונראה לפרש
 דברי הברייתות שמתחילה כי ה' זקנים והי' קשה לישראל מפני שלא היתה
 וכי להתרגם כל צרכה אבל אח"כ כנס ע"ב זקנים ויצאת התרגום כראוי
 ברצון ה' — ע"י במפרשים: שחקרו לבאר שתי הברייתות.

אמנם לכאורה י"ל דאע"ג דיכולים ללמוד תורה שבכתב אבל ללמוד
 עמהם אסור — כמו שהעיר מר במכתבו — אבל נ"ל ראיה דאין לחלק
 מחוס' חגיגה יג ע"א דאמר' אין מוסרין ד"ת לעכו"ם שנא' לא עשה כן לכל
 גוי ומשפטים כל ידעום והקי' בתוסי' תיפוק לי' דעו"כ העוסק בתורה חייב
 מיחה כו' והמלמד עובר אלפני עור לא תתן מכשול כו', ואמאי לא תרצו
 דבא אשמועינן דללמד עמהם, דזהו לשון אין מוסרין, אסור אף בתורה
 שבכתב, ואיסור עכו"ם העוסק בתורה זהו בתורה שבע"פ — כדמוכח לשון
 העוסק וכמ"ש הט"ז או"ח סי' מ"ז בברכת לעסוק בד"ת היינו על תורה
 שבע"פ שזהו בדרך עסק וטרחא ופלפול², ולכן נמי מק' הגמ' התם סנהד'
 נ"ט, מיחייבי היה ר"מ אומר מנין שאפי' עכו"ם ועוסק בתורה שהוא ככ"ג,
 ולא מצי לתרץ דהתם בתורה שבכתב דעוסק בתורה דאי קאי על תורה
 שבע"פ ובלא"ה דאי אין לו מעלת ת"ת, אבל אין מוסרין ד"ת לכאורה אפ"ל
 דמיירי אף בחושב"כ וללמוד עמהם, ומדלא ת"י תוסי' הכי ע"כ דאין לחלק.

ועי"ש בתוסי' שתי' דמיירי שעכו"ם אחר רוצה ללמוד דליכא לפני עור
 מ"מ אסור משום מגיד דבריו, ולפ"ז בטל טעמא דהיתרא שכי' מר מפני שהם
 ילמדו בעצמם, דזהו רק לענין עכו"ם העוסק בתורה חייב כו' אבל לענין
 איסור אין מוסרין ד"ת אינו מועיל סברה זו כדמוכח בתוסי' כהד"א אך עכ"ז
 בנר"ד הרי הוכחנו דתורה שבכתב מותר, וגם דברי חז"ל אין מוסרין דברי
 תורה נ' דקאי דאי על תורה שבע"פ שרק ע"ז שייך, מסירה' ולי' דבריו³.

(2) וכ"כ האגור שם. ועי' בלקו"ש שם. — עב"ש.
 (3) אינו יודע למה שייך. דבריו' רק על תורה שבע"פ, ועי' בשו"ע או"ח סי' מ"ז ס"ה
 ובמג"א שם וכמחצית השקל שם. — עב"ש.

הרה"ג ר' אברהם יצחק בלאך ז"ל.
 ראב"ד ור"מ בטלו

לימוד תורה שבכתב עם עכו"ם

כ"ה יום א' כ"ט לח' סיון תרצ"א

אל כבוד ידידני הרב הגדול בתורה ויראה מו' דוב יהודה שחט נ"י ולכהני"א
 שלום וברכה נצח!

אחדשה"ט במהרה! אשיב בזה תודה וברכה לך ולרעייתו הכבודה בעד
 ברכותיהם אלי וברך לקחתי זכרך אשיכנה בברכת מו"ט לרגלי הולדת בתם
 חתי' לאוירי"ש וחזכו לגולה לחופה ולמעשים טובים¹. כשהכונות לברכם
 חשבתיו אם לכתוב גם "לתורה" כי לפי מצב הדור א"א לגדל בת נאמנה לה'
 אם לא יתנו לה ידיעות בתורה ודעת אמת, וזה עורר אצלי מחשבות בנוגע
 לשאלתו דמר וכאשר יבואר בהמשך דברי.

בנידון השאלה דמר אם איסור דאין מוסרין ד"ת לעכו"ם אם הוא רק (ת"ע)
 בתורה שבע"פ או גם בתורה שבכתב, נראה להביא דבכ"מ שנאמר בחז"ל
 בכגון זה כוונתם על תורה שבע"פ מהא דפסק הרמב"ם ה' ת"ת וביו"ד סי'
 רמ"ו — צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים כו',
 אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כו' בד"א בתורה שבע"פ כו', ומקור
 דבריו הביא הגר"א ז"ל ממשנה פ"ד דנדרים אבל מלמד הוא את בניו ואח
 בנוחיו מקרא — ומבואר שם בסוגי' דאיכא נמי מצוה דשייך בזה מלל"נ וגם
 אסור לקבל שכר — הרי משמע דכ"מ שנא' בחז"ל ללמד תורה סתם כוונתם
 לתורה שבע"פ².

(1) אבא מארי, יליד טלו בליטא, נחתך ולמד בישיבת טלו, שם הי' תלמיד מובהק
 להגרי"ל בלאך ז"ל — הראב"ד ור"מ דטלו, וגם אחרי פטירת רבו בחרץ נשאר בקשרי אהבה
 וידידות אמצים עם בית הרב בני הגרי"ל, ובפרט עם בנו ממלא מקומו הגר"א ז"ל הי"ד,
 ונז"נ עמו הרבה בד"ת. — יע"ש.

(2) עי' לקמן בהערה 7 מ"ש. — עב"ש.
 (3) אינו יודע כוונתו בכל זה דאדרבא מכאן מוכח דהכוונה גם לתורה שבכתב והא
 הרמב"ם וש"ע כתבו להדי' דגם תורה שבכתב אסור ללמד לכתחילה אלא דלא הוה כחפלות
 ע"ש, ואם רצה להביא ראיה הי' צריך להביאו מהט"ז ביו"ד שם סק"ד (שהביא אח"כ) שכתב
 דמותר לכתחילה ללמד לנשים שפוטו המקראות וכתב דלשון לימוד שייך רק בפירוש דברי
 תורה בהתחמכות והכנה ע"ש. וכן האגור הלי תפלה אות ב' מובא בב"י אור"ח סי' מ"ו כתב
 דמותרות ללמד חושב"כ ע"ש ובלקו"ש חיד"ע 150 הערה 12. — עב"ש.

הרה"ג ר' דוב יהודה שחט ז"ל
ראב"ד בק"ק בול, האג והגלילות ובק"ק טאראנטא

בענין הנ"ל

(מה שמצאנו ראשי פרקים בכתי"מ ממה שענה לגרא"י בלאך בענין הנ"ל)

בע"ה. בול, ח' תמוז תרצ"א.

(א) לשון "אין מוסרים ד"ת" ודאי משמע שכוונתם לתורה שבע"פ אך חוס' בב"ק ל"ח ע"א ד"ה קראו גרסו "המלמד תורה לעכו"ם". וע"ש בשט"מ. גם לשון קראו בגמ' שם משמע דקאי על תורה שבכתב, וכ"כ הרשב"א בפ"י אחד ע"ש ומפשטות לשון החוס' משמע דהקשה על הכל — אבל אינו מוכרח.

(ב) הרמב"ם בפ"ח מהל' עבדים הי"ח סתם ופסק אסור לאדם ללמד את עבדו תורה, ומדמתלק בנשים בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ ואינו מחלק בעבדים הרי שלעבדים גם תורה שבכתב אסור. וכן מפורש בכס"מ שם שכתב על הא דכ' הרמב"ם שם שאם למדו תורה אינו יוצא לחירות שזה נלמד ממה שאמרו שאם קרא שלשה פסוקים בבה"כ בפני רבו לא יצא לחירות. ומדוע גרע עבד מעכו"ם? ¹

(1) לכאור יש לחלק טובא בין עבד לעכו"ם, דמפשטות לשון הרמב"ם וריב"ל בגמ' שם משמע דכל האיסור ללמד תורה לעבד הוא רק לרבו, ואולי הוא מטעם שלא יאה נרמה בעיני האנשים כבנו, וכמו שכתב בגמ' פ"י קאמרין דקא נהיג ב"י מנהג בני"ם. וכן מוכח מהירושלמי שהביא אאמ"ר דהקשה מהא דא"ר זעירא בשם ר"י העבד עולה משבעה קרייות, וכן פסק הרמ"א באו"ח סי' רפ"ב ס"ג, והרי ע"י שיקרא לו לתורה ילמד תורה דהא בתורה שבכתב אינו מעכב הפירוש וכמ"ש אדה"ו בפ"ב מהל' ת"ת. אבל אם כי נופל ההוכחה מדברי הרמב"ם מ"מ הרי בהתוהא אמינא של הגמ' דעדיין לא נחית לחלק בין אם לומד מעצמו לבין אם נוהג בו מנהג בני"ם. ע"כ ס"ל להגמ' דגדר האיסור הוא משום דעבד הוא, וכן מוכח גם מדברי השט"ם דרצה לדמותו לנשים ולחלק בין תורה שבע"פ לתורה שבכתב, דהרי אם כל גדר האיסור הוא שלא יאה נרמה לבנו אין דמיונו עולה יפה כמובן, וע"כ דבהה"א עדיין ס"ל להגמ' דגדר האיסור הוא מפני שהוא עבד ומי"מ איכא איסור בחורה שבכתב וע"כ דגם בעכו"ם איכא איסור וכהוכחת אאמ"ר. וכן מוכח דא"כ מהו הקושי' מעיקרא הרי יכול להיות שלמד תורה מאחר דהרי כל האיסור הוא רק על רבו, אלא ע"כ דבהה"א ס"ל להגמ' דהאיסור הוא מפני שהוא עבד ושפיר קיים הוכחת אאמ"ר וכנ"ל.

אמנם אם כי משמע כדברינו במסקנת הגמ' מדברי הפני משה בירושלמי שם דמפרש דטבי ר"ג עצמו לימדו אלא שנהג בו מנהג עבד, אבל עדיין ע"צ למה ל"י לגמ' לומר דאיקר עבד מדעתו ולמה לא קאמר הגמ' בקיצור דכל האיסור הוא כשנוהג בו מנהג בני"ם וצ"ע. ועי' גם בשט"מ שם דהביא מחלפדי ר"י על הא דמסייע ל"י לריב"ל ח"ל הילכך הכא נמי כיון

גם מהגמ' כתובות כח, סע"א משמע להדי' שגם תורה שבכתב אסור לעבד — מדהקשה הגמ'. אהא דמסייע ל"י לר' יהושע בן לוי דאמר שאסור לאדם שילמד את עבדו תורה מהא דתניא שאם קרא שלשה פסוקים בבית"כ לא יצא לחירות, הרי דמייירי גם בתורה שבכתב. — והשט"מ שם כתב דלרבי יהושע בן לוי בלחד"י לא חקשי ולא מידי דהוה יכילנא לשנויי דשאני בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ וכמו שחילק הרמב"ם בהל' ת"ת לגבי לימוד הבת דהויא לה כאלו מלמדה חפלות ומיהו במתני' דקתני יוצא מבית הספר דסתמו היינו תורה שבכתב הלכך קשיא כנ"ל. ע"כ. הרי דסוף סוף מהגמ' עצמה מוכח דגם תורה שבכתב אסור.

ולכאור ה"י נראה להביא רא"י מגמ' זו — שמחצת על קושי' הנ"ל התם דאיקר עבד מדעתו כי קאמרין דקא נהיג ביה מנהג בני"ם — שיש מקום לחלק בין ללמד וללמד, ואף שמגמ' דידן אי אפשר להוכיח כי אולי באמת עשה העבד איסורא, אבל בירושלמי כאן מתרץ, על קושי' כעין הנ"ל, תיפתר שלמד מאיליו או שלמדו רבו כטבי, ופי' בקרבן-העדה ומשני תיפתר וכי ואין איסור אלא כשרבו מלמדו. או שלמדו רבו, ואפ"ה אין בו איסור כגון טבי שהי' ר"ג מלמד עם התכמים ושמע טבי והוה נמי כלומד מעצמו ע"כ. והרי טבי כשר ה"י ונבדאי לא עשה איסורא ².

(ג) ראיתי שהט"א בחגיגה שם עמד בזה ורצה להוכיח מהא דמציינו שחז"ל התוכחו בד"ת עם נכרים דאינו אסור בשואל ממנו ד"ת ומשיבו אם הוא דרך ארעי ומשום דרכי שלום ע"ש, אבל יש לחלק מגד"ד ³.

וע' בפחד יצחק מ"ש קודם ערך גוי. וע' באוצר החיים תמוז תרפ"ח.

שמעיד שהי' יצא מבית הספר לטבול דאי מוכחא מילתא שכן בדין שאם ה"י עבד לא מניחו רבו ללמד תורה בקביעות עם מלמד דאסור לאדם שילמד את עבדו תורה ע"כ. הרי להרי' דכל האיסור הוא רק על רבו ולא על המלמד וכנ"ל. — עב"ש.

(2) אמנם לפי מ"ש הרי אין מכאן רא"י כלל דהרי כל האיסור הוא רק על רבו שינהג בו כמנהג בני"ם וילמדו, אבל אם הוא עצמו לומד לא גרע מאחר שמלמדו, משא"כ בעכו"ם דהאיסור הוא מצד הד"ת עצמו א"כ אין לחלק בין אם לומד בעצמו או שמלמדו אחר, ואדרבא כשלמדו ישראל יש סברה דעדיף וכמ"ש הטורי אבן דהביא אאמ"ר. — עב"ש.

(3) והנה לדינא ע"י ברכי יוסף בס' רפ"ו כשיורי ברכה דהביא מדבר שמואל סי' ע"ה דאפי' אלף בית עון גדול ללמדו. וצ"ח שם לשלטי גבורים כפ"ק דע"ו (והוא בדרך ר' ע"א מדפי הרי"ף) והש"ג שם כתב ח"ל ולא נאמר זה אלא בתורת משה ומצוותי' שנצטוו בהן ישראל (לכאור זה ולא כדברי הרמב"ם והמאירי הנ"ל דעכו"ם יכול להוסיף על המצוות) אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שמוחר ללמדו שרואה בהן נחמות האמורים לישראל וחשובות שראוי להאמין לאפקודי' וע"י כן אפשר שישלים דרכו עכ"ל, וע"ש דקאי על הא דעכו"ם שעוסק בתורה חייב ושישראל עובר על לפני עור ואילו הא דאין מוסרין דחגיגה לא הביא שם. ומכאן גם נופל הוכחתו של הטורי אבן כמובן. — עב"ש.

(כא)

(כב)

(6)

(7)